

«Denteren vegneva la frina biala»

Alfons Maissen ha preschentà ses films documentars dal 1942

■ (abc) Sonda passada èn commembras e commembers da la Societad Retorumantscha s'incuntrads a la radunanza annuala. Quella ha gi lieu a Laax, l'emprima giada ordaifer la chapitala Cuira. Che quest «exodus» en la periferia ha success, demussa il grond dumber da visitaders da la radunanza. Che la «mosa» era in vaschè ch'ins duvrava pli baud da far paun na san ins betg pli ozendi. Era tge ch'il «tgir» d'ina vatga è, na sa la pluralità betg. Pleds vegls sursilvans sco per exempel «las cudetschas», «dular-pipas» ed «il panè» èn svanids or dal stgazi da pleds. Er «la furnada» na daudan ins betg pli là nua ch'i na vegn betg pli fatg paun-chasa. Quellas expressiuns e pleds vegls han connex cun la lavur

dad *Alfons Maissen*. Sonda passada ha el referì a Laax davant la Societad Retorumantscha.

Muments autentics d'avant 60 onns
I saja stà in experiment dad ir or en la periferia. Che quel saja strategià, vesian ins oz, ha *Cristian Collenberg*, il president da la Societad Retorumantscha, manegià. La «Stiva Biala» da la Casa De Mont a Laax era statgida plaina sonda passada. La Societad Retorumantscha aveva envidà a sia radunanza generala. Las tractandas statutaricas n'han betg interessà uschè ferm las participantas ed ils participants. Grond interess han blers gi da la segunda part dal program. Il president Cristian Collenberg ha pudì beneventar Alfons Maissen a Laax. Per tuts èsi stà ina cha-

schun unica da vesair l'emprima giada ils films documentars davart la lavur tradiziunala. Il professor che ha cumplè la fin mars 97 onns ha commentà ils films mets da maniera autentica. Per incumensa da la Societad svizra per las tradiziuns popularas aveva Alfons Maissen realisà tranter 1942 e 1944 ils films cun il cineast engiadinais Bartholomé Schocher.

La preschentaziun dals films a Laax è stada mo per sai in document istoric. Cun sia vusch franca, simpla e clara ha el purtà en sala ina autenticitad singulara. Ils tschintg films «Far paun, Dular pipas, Il tretscher, Il canistrer» ed «Il rodèr» èn alur er da valita singulara. Sco quai che Cristian Collenberg ha explitgà en sia curta introducziun, èn ils films unicats scien-

tifics da muntada europeica. Quest atun edescha il professor cun sustegn finanzià da plirs fautors ina ritscha da tschintg carnets cun ils commentaris a scrit, descripsiuns e bleras fotografias ch'el ha fatg avant 60 onns ensem cun realisar ils films.

Il ruschen, il schlavun e la tagliola

L'ovra documentara ha cumenzà precis avant 60 onns. L'onn 1942 aveva Maissen retschavi in telefon da Basilea. Suentar sia lavur cun la Consolaziun, sia dissertaziun davart ils mistregns da lenn ed autras retschertgas scientificas eran ins vegni attent sin Alfons Maissen. Els films ha el pudì realisar entaifer dus onns a Dardin, Breil, Sursaiusa e Disla.

En in dals films han ils aspectaturs en la Casa De Mont pudì vesair co che *Gion Fidel Levy*, in chatschador reputà da Disla, ha fabritgà ina pipa da bellezza, cun sulet in cuntè da satg. In curt temp ha Maissen manà ses auditori en il mund fascinànt da las tradiziuns popularas. Els differents films cuzzan tranter sis e trenta minutas. En quels curts intervals han ins pudì far enconuschientscha cun il ruschen, il schlavun, il panè e la tagliola.

In dals puncts principals dal program da lavur da l'onn 2002 da la Societad Retorumantscha pertucca Alfons Maissen. En cunvegnientscha cun el e cun fautors èsi la finamria che sia rinnada gigantica e la documentaziun da mastergns e musica possia restar ensem.